

Фридмана: рапорты, докладные записки, переписка и другие материалы”.

7. ЦДІАК. Ф. 442. Оп. 593. Спр. 3 “По доносу Боруха Корштейна на цадика Моше Мордхе Тверского, покинувшего м. Макаров без разрешения губернского начальства и собирающего деньги в местечках Волынской губернии”.

8. ЦДІАК. Ф. 442. Оп. 788а. Спр. 98 “По доносу на ружинского раввина Исраэля Фридмана арестанта сквирской тюрьмы Нухима Файбишенка”.

9. ДАКО. Ф. 2. Оп. 1. Спр. 45593 “За скаргою міщанина Хуни Цапа на рабина Тверського та прихильників його євреїв Догалевського та інших”.

УДК 296.67

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-414-9-80>

Туров І. В.

ORCID: 0000-0002-7667-690X

доктор історичних наук,

старший науковий співробітник

Інститут політичних і етнонаціональних досліджень

імені І. Ф. Кураса Національної академії наук України

м. Київ, Україна

ЕВОЛЮЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ МЕСІАНСЬКОГО ВИЗВОЛЕННЯ ЄВРЕЙСЬКОГО НАРОДУ У ВЧЕННІ Р. ХАЇМА ЕЛАЗАРА ШАПІРИ

Ключові слова: хасидизм, цадик, релігія, історія, політика, Перша світова війна, месіанізм, революція.

Мукачівський ребе Хаїм Елазар Шапіра (1871–1937) був одним з найбільш впливових хасидських цадиків у Східній Європі першої половини ХХ ст. Він належав до найбільш консервативних кіл юдейської ортодоксії свого часу. Згідно з поглядами цього духовного лідера, лише цар месія має право визволити єврейський народ з вигнання. Людям заборонено вирішувати цю проблему самостійно [1, с. 77]. Тому він був непримиренним ворогом сіонізму та інших рухів, які боролися за повернення на землю пращурів шляхом політичної та економічної діяльності [1, с. 77–85; 2, с. 74–76]. Проте р. Шапіра активно

проповідував потребу наближення месіанської ери завдяки належним чином скерованим зусиллям вірян. Йшлося про каяття, молитви, сумлінне виконання приписів релігійного закону і тому подібне. Водночас хасиди мали здійснювати згадані богоугодні дії з певними інтенціями (каванот), які впливають на вищі сфери буття та змінюють долю людства. Вчення про зміст таких інтенцій і наслідки їхнього застосування протягом життя мукачівського ребе зазнало суттєвих змін. У ранній період, що тривав до 1914 р., йшлося переважно про можливість містичної трансформації світу. Завдяки духовній практиці пересічних хасидів цадики мали здобути безсмертя [3, с. 248–249]. Внаслідок цього останні зможуть змінити творіння на краще. Тому прихід визволителя не буде супроводжуватися катастрофами та стражданнями, про які попереджали біблійні пророцтва [3, с. 257–258].

Жахиття Першої світової війни змусили р. Шапіру змінити свої погляди. Він почав віддавати перевагу концепції визволення єврейського народу відповідно до історичного плану, викладеного у Святому Писанні. Розвиваючи цю концепцію, р. Шапіра заборонив молитися за припинення страждань вірян, викликаних бойовими діями, бо визначену заздалегідь долю людства змінювати не можна [4, с. 15]. Варто зазначити, що такі погляди є дуже нетиповими для очільників хасидизму. З іншого боку, мукачівський ребе став повчати, що світ за своєю суттю принципово змінився і тепер справа його правильного політичного устрою являє собою не надприродну трансформацію, а лише актуалізацією об'єктивно наявних потенційних можливостей. У нових умовах вплив духовної практики на перебіг подій набуває раніше небаченої сили. Згідно з поглядами р. Хаїма Елазара, саме завдяки його молитвам, підтриманим хасидською громадою, розвалилися Російська імперія, Німецька імперія та Австро-Угорщина [5, с. 69].

У доповіді обґрунтовується теза, що вчення р. Шапіри останнього періоду його життя цікаве синтезом традиційного релігійно-містичного світогляду з історико-політичними концепціями нового часу. У працях мукачівського ребе чітко простежуються основи доктрини консервативної релігійної революції.

Література:

1. Inbary M. Aktivizm meshihy be-peuli u-ve-haguto shel ha-rav Haim Elazar Shapira mi-munkatch beyn shtey milhamot ha-olam // Katedra. 2013. № 149. P. 77–104.
2. Ravitzky A. Messianism, Zionis, and Jewish religious Radicalism. Chicago & London: The University of Chicago Press, 1993. 303 p.
3. Shapira H. Maamar zikaron tsadiqim. Jerusalem: Hotsaat Ch. Mashkovich, 1962. 32 p.

4. Shapira H. Sefer mashmia yeshua. New York: Hotsaat Emet Or Torah Munkatsh, 1991. 69 p.
5. Kahana D. Toldot Rabeynu. New York: Hotsaat Emet Or Torah Munkatsh, 1998. 135 p.